

Оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні

Для запобігання порушенню законності та охорони прав громадян і юридичних осіб важливе значення мають урегульовані законодавством підстави для відмови у вчиненні нотаріальних дій (ст. 49 Закону України «Про нотаріат»).

Стаття 49 Закону регулює загальні підстави для відмови у вчиненні нотаріальних дій, що їх можна виділити у дві групи. Перша група - це підстави, які взагалі не дають можливості вчинити нотаріальні дії. До другої групи відносять підстави, які не дають можливості вчинити нотаріальну дію в якийсь момент, але після усунення їх вчинення нотаріальної дії стає можливим.

Таким чином, до першої групи підстав відмови належать:

- 1) вчинення дії, що суперечить закону;
- 2) подання документів для вчинення нотаріальної дії, які суперечать закону або містять відомості, що принижують честь і гідність громадян;
- 3) суперечність цілям, указаним у статуті чи положенні угоди, що укладається від імені юридичної особи;
- 4) якщо вчинення дії взагалі не входить до компетенції нотаріальних органів.

До другої групи підстав відмови відносять:

- 1) звернення за вчиненням нотаріальної дії не до того нотаріуса чи посадової особи, які мають право вчинити цю нотаріальну дію;
- 2) звернення за вчиненням нотаріальної дії недієздатної особи;
- 3) звернення за вчиненням нотаріальної дії представника, який не має необхідних повноважень;
- 4) звернення за вчиненням нотаріальної дії особи, яка знаходиться в стані афекту, алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

Відповідно до закону відмова у вчиненні нотаріальної дії або неправильне її вчинення можуть оскаржуватися в суді (ст. 50 Закону України "Про нотаріат"). Такі справи розглядаються судом у порядку окремого провадження. Внаслідок розгляду і вирішення цих справ суд може визнати незаконними вчинені конкретні нотаріальні дії та скасувати їх або зобов'язати нотаріуса чи посадову особу, яка вчиняє нотаріальні дії, вчинити ті чи ті нотаріальні дії, якщо в цьому було неправомірно відмовлено.

Відповідно до ст. 50 Закону України «Про нотаріат» та ст. 285 ЦПК України заінтересована особа має право подати скаргу до районного (міського) суду за місцезнаходженням державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву, виконкому місцевої ради чи робочого місця приватного нотаріуса.

Скарги на дії консульських службових осіб і працівників консульських установ розглядаються в порядку підлеглості (ст. 19 Консульського статуту України), а не в судовому порядку. Такі скарги подаються на ім'я голови консульської установи України або на ім'я дипломатичного представника України в країні перебування або до Міністерства закордонних справ України.

Законом визначено й підсудність справ по скаргах на дії посадових осіб, які посвідчують заповіти й доручення, що прирівнюються до нотаріально посвідчених (ст. 40 Закону України «Про нотаріат»). Такі скарги подаються до суду за місцезнаходженням лікарні, іншого стаціонарного лікувально-

профілактичного закладу, санаторію, будинку для престарілих та інвалідів, експедиції, госпіталю, військово-лікувального закладу, військової частини, з'єднання, установи, військово-навчального закладу, місця позбавлення волі.

Скарги на неправильне посвідчення заповіту або на відмову в цьому посвідченні капітаном морського судна чи судна внутрішнього плавання, що плаває під прапором України, подаються до суду за місцем порту приписки судна.

Заінтересованими особами, які мають право подати скаргу на нотаріальні дії чи на відмову в учиненні їх, є особи, відносно яких мала бути вчинена нотаріальна дія, або громадяни чи організації, що брали безпосередню участь у вчиненні нотаріальної дії, що оскаржується. Право на порушення цієї категорії справ має і прокурор, який подає в цьому випадку не скаргу, а заяву на захист прав та інтересів інших осіб (ст. 285 ЦПК).

Для принесення скарги на дії нотаріуса чи посадових осіб, які вчиняють нотаріальні дії, законодавством передбачено десятиденний строк. Цей строк обчислюється з наступного дня після вчинення оскарженої нотаріальної дії або відмови вчинити нотаріальну дію і вважається не пропущеним, якщо до його закінчення скарга була подана (здана на пошту) органів, що виконують нотаріальні дії, чи безпосередньо до суду. Пропущений заінтересованою особою строк для принесення скарги може бути поновлений судом за наявності поважних причин пропуску строку.

Нотаріус чи інша посадова особа, що вчиняє нотаріальні дії, на прохання особи, якій відмовлено у вчиненні нотаріальної дії, повинні викласти причини відмови в письмовій формі та роз'яснити порядок її оскарження. У разі, коли у вчиненні дії відмовляє нотаріус, він не пізніше як у триденний строк виносить постанову про таку відмову.

Особливістю цієї категорії справ є те, що скарга чи заява подаються до суду через нотаріуса або посадову особу, яка вчиняє нотаріальні дії. Нотаріус чи посадова особа, яка вчиняє нотаріальні дії, повинні передати скаргу, заяву зі своїми поясненнями щодо сутності скарги, заяви разом з оригіналами або копіями необхідних документів до суду протягом трьох днів з дня одержання скарги чи заяви (ст. 287 ЦПК України).

Суттєвою обставиною розгляду цих справ є правильне визначення кола заінтересованих осіб. Крім скаржника, у справі беруть участь нотаріуси та інші посадові особи, що вчиняють нотаріальні дії, як заінтересовані особи. Вони мають усі права, передбачені ст. 99 ЦПК України, і несуть передбачені законом обов'язки. Якщо справа порушується за заявою прокурора, суд притягує до участі у справі осіб, відносно яких вчинялася нотаріальна дія чи було відмовлено в її вчиненні. Крім того, заінтересованими особами можуть бути родичі скаржника, його подружжя, органи державного управління, інші спадкоємці.

Якщо вчинення нотаріальної дії зачіпає права і обов'язки особи, яка безпосередньо приймала участь у здійсненні нотаріальної дії, то вона може подати скаргу на дії нотаріуса, яка буде розглядатися в порядку окремого провадження.

Таким чином, у порядку позовного провадження розглядаються заяви інших осіб, котрі оспорюють права та обов'язки, набуття яких пов'язане з вчиненням нотаріальної дії.

**Шоста київська державна
нотаріальна контора**